

سوال

ممکن است ارکان اسلام را برایم توضیح دهید؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اسلام بر پنج رکن بنا شده که رسول الله ﷺ آن را چنین بیان نموده است: **اسلام بر پنج [اساس] بنا شده است: گواهی دادن به این که معبودی به حق نیست جز الله و اینکه محمد، پیامبر الله است، و برپا داشتن نماز و دادن زکات و حج و روزهی رمضان متفق علیه (بخاری: ۸).**

اسلام شامل عقیده (مسائل علمی، ایمان) و شریعت (مسائل علمی) است که الله و پیامبرش حلال و حرام و اخلاق و آداب و عبادات و معاملات و حقوق و وظایف و صحنه‌های قیامت را در آن بیان کرده‌اند. از آنجایی که خداوند این دین را توسط پیامبرش کامل ساخته، آن را به عنوان روشی برای زندگی بشر تا روز قیامت، برگزیده است: **اليوم أكملت لكم دينكم وأتممت عليكم نعمتي ورضيت لكم الإسلام دينا [مائدة/ ۳]** (امروز دین‌تان را برای شما کامل ساختم و نعمتم را بر شما تکمیل نمودم و اسلام را به عنوان دین شما پسندیدم).

این‌ها ارکان اسلامی هستند که دین بر آن بنا شده است:

رکن نخست: شهادتین:

اینکه انسان معتقد باشد فقط الله پروردگار مالکِ متصرف و خالق و روزی دهنده است و همه‌ی نام‌های نیک و صفات والایی را که خودش برای خود یا پیامبرش ﷺ برای او اثبات نموده، اثبات نماید و معتقد باشد تنها الله مستحق عبادت است نه کس دیگر، چنانکه می‌فرماید: **بديع السماوات والأرض أنى يكون له ولد ولم تكن له صاحبة وخلق كل شيء وهو بكل شيء عليم ، ذلكم الله ربكم لا إله إلا الله هو خالق كل شيء فاعبدوه وهو على كل شيء وكيل [انعام/ ۱۰۱-۱۰۲]** (پدید آورنده‌ی آسمان‌ها و زمین است، چگونه او را فرزندی باشد در صورتی که برای او همسری نبوده و هر چیزی را آفریده و اوست که به هر چیزی داناست این است الله پروردگار شما، هیچ معبودی [حقیقی] جز او نیست؛ آفریننده‌ی هر چیزی است پس او را بپرستید و او بر هر چیزی نگهبان است).

چنانکه باید معتقد باشد خداوند پیامبرش محمد - صلی الله علیه وسلم - را فرستاده و قرآن را بر وی نازل نموده و او را به ابلاغ این دین به همه‌ی مردم مامور ساخته، و معتقد باشد که دوست داشتن الله و پیامبرش و طاعت آن‌ها بر هر کس واجب است و محبت الله به دست نمی‌آید مگر با پیروی از پیامبر او ﷺ: **قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ** [آل عمران/ ۳۱] (بگو اگر شما الله را دوست دارید، پس از من پیروی کنید تا الله شما را دوست بدارد و گناهانتان را برایتان بیامرزد و الله آمرزنده‌ی مهربان است).

رکن دوم: نماز:

اینکه انسان معتقد باشد الله متعال بر هر مسلمان بالغ عاقلی پنج نماز را در شبانه روز فرض نموده که باید آن را در حال طهارت ادا کند، به این صورت که هر روز در حال پاکی و با خشوع و فروتنی در برابر الله بایستد و او را برای نعمت‌هایش شکر گوید و از فضل وی بخواند و از گناهانش آمرزش بخواند و از او بهشت را بخواند و از جهنم به وی پناه آورد.

نمازهای واجب در شبانه‌روز، پنج نماز است: صبح و ظهر و عصر و مغرب و عشاء، و همچنین نمازهای سنتی مانند قیام اللیل (نماز شب) و نماز تراویح و دو رکعت ضحی و دیگر سنت‌ها.

نماز - چه فرض و چه سنت - نشان دهنده‌ی رو کردن صادقانه به سوی الله در همه‌ی امور است و خداوند همه‌ی مومنان را به محافظت بر نماز امر کرده است: **حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوَسْطَى وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ** [نساء/ ۱۰۳] (بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید و خاضعانه برای الله به پا خیزید).

نمازهای پنجگانه بر هر مرد و زن مسلمان در شبانه‌روز واجب است: **إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا** [نساء/ ۱۰۳] (نماز بر مومنان فرضی است دارای زمان مشخص).

کسی که نماز را به عمد ترک کند هیچ بهره‌ای از اسلام نبرده و بلکه کفر ورزیده است، چنانکه خداوند متعال می‌فرماید: **مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ** [روم/ ۳۱] (به سویش بازگردید و از او پروا بدارید و نماز را برپا کنید و از مشرکان نباشید).

از آنجایی که اسلام بر اساس همکاری و برادری و محبت بنا شده، خداوند یکجا شدن را برای این نمازها و عبادات دیگر مشروع ساخته است. رسول الله ﷺ می‌فرماید: **نماز جماعت از نماز فردی هفتاد و دو درجه بهتر است** به روایت مسلم (۶۵۰).

نماز کمکی است برای بنده در برابر سختی‌ها و مشکلات: **وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ** [بقره/ ۴۵] (از صبر و نماز یاری جوید و به راستی این [کار] سنگین است مگر برای فروتنان).

همچنین نمازهای پنجگانه عامل پاک شدن گناهان است، چنانکه رسول الله ﷺ می‌فرماید: **نظرتان چیست اگر رودی در کنار در خانه‌ی کسی از شما باشد و هر روز پنج بار خود را در آن بشوید، آیا از ناپاکی‌اش چیزی باقی خواهد ماند؟ گفتند: چیزی باقی نخواهد ماند.** فرمود: **آن مانند نمازهای پنجگانه است که خداوند به واسطه‌ی آن گناهان را پاک می‌کند** به روایت مسلم (۶۷۷).

برپا داشتن نماز در مسجد سبب وارد شدن به بهشت است. پیامبر ﷺ می‌فرماید: **هر که صبح و شام به سوی مسجد برود، خداوند برای هر بار رفتن او پذیرایی‌اش را در بهشت آماده می‌کند** مسلم (۶۶۹).

نماز باعث ارتباط میان بنده و آفریدگار او می‌شود و چشم روشنی رسول الله ﷺ بود به طوری که هر گاه مساله‌ای باعث ناراحتی او می‌شد به نماز پناه می‌برد و به مناجات و دعا و استغفار می‌پرداخت و فضل خداوند را جویا می‌شد.

نماز همراه با خشوع و فروتنی باعث نزدیکی بنده به پرورگار و دوری از فحشاء و منکر می‌شود، آنطور که خداوند متعال می‌فرماید: **أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنکبوت/ ۴۵]** (آنچه از کتاب به سوی تو وحی شده است را بخوان و نماز را برپا دار که نماز از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد).

رکن سوم: زکات.

خداوند انسان‌ها را در رنگ‌ها و اخلاق و دانش و کارها و روزی‌هایشان گوناگون آفریده. برخی ثروتمند هستند و برخی فقیر، تا ثروتمند را با شکر امتحان کند و فقیر را با صبر.

از آنجایی که مومنان برادر یکدیگرند و برادری بر اساس عطف و نیکی و مهربانی و محبت بنا شده، خداوند زکات را بر مسلمانان واجب نموده که از اغنیا گرفته و به فقرایشان داده می‌شود. خداوند متعال می‌فرماید: **خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه/ ۱۰۳]** (از اموال آنان صدقه‌ای بگیر تا به وسیله‌ی آن پاک و پاکیزه‌شان سازی و برایشان دعا کن، زیرا دعای تو برای آنان آرامشی است).

زکات باعث پاکی مال و رشد آن و پاکسازی درون از حرص و طمع و بخل شده و محبت را میان ثروتمندان و فقرا زیاد می‌کند که در نتیجه کینه‌ها و کدورت‌های اجتماعی از بین رفته و امنیت و سعادت جای آن را می‌گیرد.

خداوند متعال زکات را بر همه‌ی کسانی که صاحب حد نصاب زکات هستند و یک سال بر مالکیت آن گذشته باشد واجب نموده و این مال می‌تواند طلا یا نقره و کالای تجاری باشد که یک چهل آن را باید به عنوان زکات پرداخت نماید. اما زکات میوه‌ها و محصولات اگر دیمی و بدون هزینه‌ی آبیاری به عمل آمده باشد یک دهم و اگر با هزینه آبیاری شده باشد نصف یک دهم آن را (یک بیستم) به هنگام چیدن یا درو به عنوان زکات می‌دهد. زکات حیوانات به طور مفصل در کتب فقه آمده است. هر کس زکات مال خود را خارج کند، خداوند بدی‌های او را پاک ساخته و در مال او برکت می‌اندازد و اجر بزرگی

را برای آخرت او ذخیره می‌سازد: وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/ ۱۱۰] (و نماز را برپا دارید و زکات را بدهید و هرگونه نیکی که برای خویش از پیش فرستید، آن را نزد الله باز خواهید یافت؛ آری الله به آنچه می‌کنید بیناست).

اما ندادن زکات، مصیبت‌ها و بدی‌ها را به سوی امت می‌کشاند و خداوند کسانی را که از دادن زکات خودداری می‌کنند به عذاب دردناک روز قیامت تهدید کرده است: وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ - يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ [توبه/ ۳۴-۳۵] (و کسانی که طلا و نقره را گنجینه می‌کنند و آن را در راه الله انفاق نمی‌کنند ایشان را از عذابی دردناک خبر ده - روزی که آن [گنجینه] ها را در آتش دوزخ بگذارند و پیشانی و پهلو و پشت آنان را با آن‌ها داغ کنند [و گویند] این است آنچه برای خود اندوخته‌اید، پس [کیفر] آنچه را می‌اندوختید بچشید).

پنهانی دادن زکات بهتر از دادن آن در برابر مردم است، چنانکه الله متعال می‌فرماید: إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [بقره/ ۲۷۱] (اگر صدقه‌ها را آشکار کنید، این کار خوبی است و اگر آن را پنهان دارید و به مستمندان بدهید این برای شما بهتر است؛ و بخشی از گناهانتان را می‌زداید و الله به آنچه انجام می‌دهید آگاه است).

هرگاه مسلمان زکات مال خود را خارج ساخت، مصرف آن جز در اموری که خداوند در کتاب خود ذکر نموده، جایز نیست: إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/ ۶۰] (صدقات تنها به فقرا و بینوایان و متصدیان [جمع‌آوری و پخش] آن و کسانی که دلشان به دست آورده می‌شود و در [راه آزادی] بردگان و بدهکاران و [جهاد] در راه الله و در راه مانده اختصاص دارد. [این] به عنوان فریضه از جانب الله است و الله دانای حکیم است).

رکن چهارم: روزه‌ی ماه رمضان.

روزه همان دست نگه داشتن از مفطرات یعنی خوردن و آشامیدن و زناشویی از طلوع فجر تا غروب خورشید به نیت روزه است.

صبر برای ایمان همانند سر برای بدن است. الله متعال برای این امت روزه‌ی یک ماه در سال را فرض نموده تا به تقوای الله دست یابند و از آنچه وی حرام نموده دوری گزینند و به صبر و کنترل نفس و رقابت در بخشش و کرم و همکاری و همدردی و مهربانی با یکدیگر، خوگیرند. خداوند متعال می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ۱۸۳] (ای کسانی که ایمان آورده‌اید روزه بر شما مقرر شده است همانگونه که بر کسانی که پیش از شما بودند مقرر شده بود؛ باشد که تقوا پیشه سازید).

ماه رمضان، ماهی است بس بزرگ که خداوند در آن قرآن را نازل کرد و نیکی‌ها و صدقات و عبادات در آن چند برابر می‌شود. شب قدر که بهتر از هزار ماه است در این ماه قرار دارد. در این ماه، درهای آسمان گشوده می‌شود و درهای جهنم بسته شده و شیاطین به قید و بند کشیده می‌شوند.

خداوند روزهی این ماه را برای هر مسلمان بالغ عاقل - چه مرد و چه زن - واجب نموده، چنانکه می‌فرماید: **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** [بقره/ ۱۸۵] (ماه رمضان [همان ماهی] است که در آن قرآن فرو فرستاده شده است. [کتابی] که مردم را راهبر و [متضمن] دلایل آشکار هدایت و [میزان] تشخیص حق از باطل است. پس هر کس از شما این ماه را درک کند باید آن را روزه بدارد و کسی که بیمار یا در سفر است [باید به شماره‌ی آن] تعدادی از روزه‌های دیگر [را روزه بدارد]. الله برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما دشواری نمی‌خواهد تا شماره [مقرر] را تکمیل کنید و الله را به پاس آنکه هدایتان کرده است به بزرگی ستایش کنید و باشد که شکرگزاری نمایید).

ثواب روزه نزد الله بسیار بزرگ است، چنانکه رسول الله ﷺ می‌فرماید: **همه‌ی اعمال فرزند آدم چند برابر می‌شود؛ هر نیکی به ده برابر تا هفتصد برابر. الله عزوجل می‌فرماید: مگر روزه که برای من است و من پاداش آن را می‌دهم.** [زیرا روزه‌دار] شهوت و غذایش را برای من ترک می‌گوید به روایت مسلم.

رکن پنجم: حج.

خداوند برای مسلمانان قبله‌ای قرار داده که هر جا باشند، در هنگام نماز و دعا به سوی آن رو می‌کنند و آن، بیت عتیق در مکه‌ی مکرمه است: **قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ** [بقره/ ۱۴۴] (پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن و هر جا بودید روی خود را به سوی آن بگردانید).

از آنجایی که سرزمین‌های مسلمانان از هم دور است و اسلام دعوت به یگانگی و آشنایی و همکاری در راه نیکی و تقوا نموده و به توصیه‌ی به حق و دعوت به سوی خداوند و بزرگداشت شعائر الله امر نموده، بر هر مسلمان بالغ عاقل توانمندی واجب کرده تا خانه‌ی او را زیارت کند و طواف آن را به جای آورده و مناسک حج را چنانکه الله و پیامبرش بیان کرده‌اند انجام دهد. خداوند متعال می‌فرماید: **وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ** [آل عمران/ ۹۷] (و برای الله حج آن خانه بر عهده‌ی مردم است [البته بر] کسی که بتواند به سوی آن راه یابد، و هر که کفر ورزد یقیناً الله از جهانیان بی‌نیاز است).

حج، موسی است که وحدت و قدرت و عزت مسلمانان در آن متجلی می‌گردد، چرا که پروردگارشان یکی است و کتابشان یکی است و امتشان یکی است و عبادتشان یکی است و لباسشان نیز یکی است.

حج دارای آداب و شروطی است که مسلمان باید به آن عمل نماید، مانند حفظ زبان و گوش و چشم از آنچه خداوند حرام نموده و خالص ساختن نیت و استفاده از مال حلال و آراسته ساختن خود به مکارم اخلاق و دوری از هر آنچه باعث فساد حج می شود از جمله بد دهانی و گناه و بگو مگو، چنانکه خداوند متعال می فرماید: **الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ** **الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي** **الْأَلْبَابِ** [بقره/ ۱۹۷] (حج در ماه های معینی است؛ پس هر کس در این [ماه] ها حج را [بر خود] واجب گرداند [بداند که] در اثنای حج، همبستری و گناه و جدال [روا] نیست، و هر کار نیکی انجام می دهید الله آن را می داند و برای خود توشه بگیرید که در حقیقت بهترین توشه پرهیزگاری است و ای خردمندان از من پروا کنید).

اگر مسلمان حج خود را به صورت شرعی صحیح ادا نماید و نیتش خالصانه برای الله باشد، حج او کفاره ی گناهانش خواهد بود. پیامبر ﷺ می فرماید: **هر که برای الله حج نماید و بد دهانی (یا همبستری) و گناه نکند، مانند روزی که از مادرش زاده شده [به سرزمین خود] باز می گردد بخاری (۱۵۲۱۰).**

پایان نقل قول با اندکی تغییر و تصرف از کتاب «أصول الدین الإسلامی» اثر تویجری